
'Het beroep van de toekomst'

Interview met Hetty Zock over de geestelijke verzorging

Hetty Zock, vele jaren het gezicht van de Groningse opleiding tot geestelijk verzorger, is een andere weg ingeslagen. Zock was jarenlang als hoogleraar godsdienstpsychologie en geestelijke verzorging werkzaam aan de Rijksuniversiteit Groningen. Ze heeft veel onderzoek verricht op het terrein van identiteit, zingeving en verbeelding in de godsdienstpsychologie. Daarbij heeft ze zich in die jaren altijd ingezet voor de verbindende kwaliteiten van de geestelijke verzorging in relatie tot andere zorgdisciplines en de positie van geestelijk verzorgers zonder ambtelijke binding en vrijgevestigden.

Elske Kroondijk en Job-Jan ten Horn

WE ONTMOETEN HETTY 'EXTRAMURAAL', buiten de muren van de universiteit, thuis in Groningen. We spreken over de toekomstontwikkelingen bin-

nen het vak en binnen haar eigen loopbaan. In een relaxte leesfauteuil, *Oorlog en vrede* op het bijzettafeltje, spreken we over de ontwikkelingen in het vak. *'Wat ik heel belangrijk vind is dat je niet moet polariseren'*.

Welke vragen spelen nu in het vakgebied die eerder nog niet speelden?

Vijftien jaar geleden speelde de positie van niet-ambtelijk gebonden geestelijk verzorgers en het extramuraal, poliklinisch werken nog nauwelijks. Dat is de allerbelangrijkste ontwikkeling. Niet alleen omdat dat grote consequenties heeft voor de financiering, maar ook omdat dit grote kansen biedt voor de geestelijke verzorging.

Zijn die kansen anders dan pakweg vijftien jaar geleden?

Ik denk het wel, hoewel mijn beeld van de geestelijke verzorging hetzelfde gebleven is. In mijn oratie in 2007 heb ik het beeld gebruikt van een bruggenhoofd: de geestelijk verzorger op een bruggenhoofd in de samenleving. Zo zie ik het nog steeds. Het is de plek waar je de onzekerheden over je heen krijgt: de stormen van verharding in de samenleving, de bezuinigingen, en dus ook de maatschappelijke problemen die mensen tegenwoordig hebben. Want pas als

mensen in rottige situaties komen, wordt levensbeschouwing heel acuut. Vragen als: *hoe moet je je eigen verantwoordelijkheid nemen als je kwetsbaar bent?* Geestelijk verzorgers zitten zo heel dicht bij het vuur en weten dus goed waar hedendaagse geïndividualiseerde, pluralistisch denkende mensen zich mee bezighouden.

Dat beeld van het bruggenhoofd heb ik nog steeds, maar de veranderingen en kansen liggen nu juist in de transitie van intra- naar extramurale geestelijke verzorging. Ik denk dat je daardoor veel meer mensen kunt bereiken, zeker als je vrijgevestigd werkt. De groep waar je je op kunt richten wordt groter, de groep mensen die behoefte hebben aan geestelijke verzorging neemt toe. Er zijn veel meer soorten vragen dan wanneer je in een ziekenhuis of verpleeghuis zit.

De groep wordt groter, maar ook onzichtbaarder.

Ja, het is lastiger om de doelgroep te bereiken. Het vraagt veel meer PR en een heel goed commercieel inzicht van geestelijk verzorgers. Een sterke combinatie van zakelijke en maatschappelijke kennis. Van hoe doe je dat, hoe speel je in op behoeftes die er zijn,

tot waar kun je een bijdrage leveren.

Zo ken ik bijvoorbeeld een oud-student die betrokken is bij het nieuwe WMO-team in haar woonplaats. Ze werkte al bij een gemeente in een beleidsfunctie en ze is nu gevraagd om als geestelijk verzorger deel te nemen aan het WMO-team. Dat is dus een mogelijkheid: er zijn heel veel leuke initiatieven gaande. En het is nu zaak om door te pakken, omdat het nu speelt. Vanuit de

De ontwikkeling van intra- naar extramuraal, ik denk dat daar een kans ligt

Rijksuniversiteit Groningen is in december, in samenwerking met het werkveld eerste lijn van de VGZ, een werkconferentie 'GV in de WMO' gehouden. Het doel van deze conferentie was een pakket te ontwikkelen waar geestelijk verzorgers in hun context mee aan de slag kunnen.

Is de opleiding ook meeveranderd met deze maatschappelijke veranderingen?

Er is aan de opleiding nog niet zo heel veel veranderd, maar dat komt vooral omdat

het nog maar een heel recente opleiding is. Het was voor mij echt pionieren, vanuit de overtuiging dat het toekomst had en erg belangrijk was. In het begin was de opleiding vooral een specialisatie voor mensen die al werkten als geestelijk verzorger (als kerkelijk werker of predikant) maar merkten dat ze specifieke kennis nodig hadden om als geestelijk verzorger aan de slag te gaan.

Qua inhoud is de opleiding dus niet heel erg veel veranderd: de basis van godsdienstpsychologie, ethiek en de oriëntatie op het werkveld staat nog steeds. Wat wel duidelijk veranderd is, is dat we hebben geprofessionaliseerd. De contacten met zorginstellingen in het noorden zijn nauwer geworden en we hebben praktijkonderzoeken gekoppeld aan de opleiding. Hier heeft Hanneke Muthert (huidig coördinator van de opleiding, red.) zich erg voor ingezet.

Misschien is de opleiding niet sterk veranderd, maar wel de mensen die instromen?

Er is altijd een combinatie geweest tussen jonge en ervaren mensen. Dat heeft zijn voor- en nadelen. Zelf denk ik dat het niet anders kan, en dat het vak dat ook nodig heeft. Het is immers de uitdaging het waardevolle van het oude te behouden en te combineren met nieuwe input. Toch denk ik ook wel eens 'hup, we moeten helemaal opnieuw beginnen'. Maar dat is het frustrerende: je hebt alleen maar literatuur uit de oude situatie. Er is geen goed recent handboek. Er moeten nieuwe publicaties komen. Die komen er gelukkig al steeds meer: ook in TGV zie je deze ontwikkeling terug, denk ik.

Is de opleiding opgewassen tegen de verzakelijking, extramuraal denken? Of is dat niet iets dat met postacademisch onderwijs moet worden opgevangen?

Voor de nascholing zijn beleidsvakken heel belangrijk. Het zou ook goed in de basisopleiding passen, deze richt zich echter vooral op academisch werken en denken. Ik vind het dus meer op de weg van de beroepsverenigingen en de nascholing liggen om hier aandacht aan te geven. Dat het aandacht

verdient, is duidelijk: geestelijk verzorgers zijn er vaak niet zo goed in, deze beleidsmatige tak van het werk.

Is dit dan meer iets dat vanuit de praktijk vorm moet krijgen?

Ja, inderdaad. Eigenlijk zou geestelijke verzorging een academische *beroepsopleiding* moeten worden, zoals dat bij artsen het geval is. Dat werken en leren worden gecombineerd. Bijvoorbeeld dat je wordt aangesteld als junior geestelijk verzorger en daarnaast onderwijs volgt. Dan ben je veel gericht bezig en heb je meer tijd. Dan krijg je echt een betere beroepsopleiding.

Hoe heb je als docent je stempel willen drukken op de opleiding en op het vak?

Wat ik heel belangrijk vind is dat je niet moet polariseren. Dat is natuurlijk heel algemeen, maar ik denk dat het fnuikend is, zeker voor dit beroep. Dat heb ik altijd willen meegeven. En ook dat het echt iets is dat in ontwikkeling is, en dat deze ontwikkeling hartstikke leuk is. Er zijn heel veel creatieve initiatieven en dat geeft veel energie. Het is nu natuurlijk even moeilijk met de financiën, maar het is toch echt het beroep van de toekomst. Dat is iets waar ik van overtuigd ben.

En wat ik ook altijd hebben willen meegeven, iets dat te maken heeft met mijn godsdienstpsycholoog zijn, is dat je de psychische dimensie niet kunt scheiden van de geestelijke. Dit heeft altijd met elkaar te maken: als je als geestelijk verzorger een interventie doet, en dat kan al zijn naast iemand zitten of samen foto's te kijken, dat die interventie direct effect heeft op iemands welzijn. En dat betekent dus ook psychisch en sociaal welzijn, en misschien zelfs somatisch. Hele simpele dingen kunnen zo heel waardevol zijn voor iemands gehele welzijn. En laat geestelijk verzorgers nooit meer zeggen 'ik luister alleen maar', alsof luisteren *alleen maar* is... Maar het moeilijke is om de uitwerking daarvan uit te leggen, in een multidisciplinair overleg bijvoorbeeld.

Daarbij zou onderzoek een rol in kunnen spelen.

Absoluut. Er is veel ontwikkeld op onderzoeksgebied. Dat is een ander groot verschil met vijftien jaar geleden, toen was er nog helemaal geen onderzoek. Helemaal niet! Nu heb je de commissie wetenschap van de VGVZ en zijn er veel geestelijk verzorgers bezig met promotieonderzoek. Dat is toch allemaal in tien, vijftien jaar van de grond gekomen. Dat is eigenlijk wel heel bijzonder.

Het valt op dat je met veel enthousiasme over de ontwikkelingen praat. Je loopt er echt warm voor. Wat maakt of houdt jou zo enthousiast?

Ja, dat is beslist zo. Het is niet zo dat ik het gehad heb met geestelijke verzorging. Zeker niet. Misschien omdat er zoveel nieuwe energie is de laatste paar jaar. En ik geloof nog steeds in het beroepsprofiel van de geestelijk verzorger als professional die nauw samenwerkt met andere zorgverleners. Dat heb ik trouwens ook altijd benadrukt: samenwerking. En dat heeft me gestimuleerd in het knetterharde werken en in het harde universitaire klimaat. Daar doe ik het voor.

Die sterke persoonlijke drijfveer die je hebt voor het vak, is dat ook je kompas geweest om weg te gaan bij de universiteit?

Zo'n beslissing is natuurlijk heel complex. Maar dat is voor een deel wel zo ja. Geestelijke verzorging gaat me nog altijd aan het hart, maar ik heb het gevoel dat ik aan iets anders toe ben. Op een gegeven moment ben je het gezicht van de opleiding, het boegbeeld, en daar werd ik een beetje moe van. Ik moest eigenlijk weer een nieuwe uitdaging hebben. En de dingen die ik echt belangrijk vind en waar ik in geloof kan ik nu op andere manieren vormgeven, meer via coaching en supervisie. En kleine praktijkonderzoeken, daar heb ik nu veel meer tijd en energie voor.

Welke uitdagingen ga je daarbij zelf tegemoet?

Nou, ik mag ook wel wat zakelijker leren denken. Wat wordt de doelgroep voor mijn

bedrijf en hoe vind ik die? Ik heb natuurlijk mijn huidige netwerk van geestelijk verzorgers en pastores. Maar wil ik daar wel in blijven? Wil ik niet breder kijken? Meer trainingen geven? Of me meer richten op bijvoorbeeld de begeleiding van teams in de zorg en het coachen van managers en beleidsmakers, met een focus op zingeving? Daar is natuurlijk ook behoefte aan. Ik ben dus nog aan het zoeken.

Wederom pionieren dus.

Ja pionieren, maar wel vanuit een luxepositie waar ik al dingen heb staan. Ik heb nu natuurlijk mijn netwerk.

Soms denk ik 'hup, we moeten helemaal opnieuw beginnen'

Je eigen ontwikkelingen vertonen zo wel wat parallellen met waar het vak staat.

Ja, nu je het zegt. Misschien wel. Ik ga in ieder geval nu ook vrijgevestigd werken. En dat is dus ook waarom ik er extra geïnteresseerd in ben. Maar het past ook bij mij, bij mijn karakter. Ik ben aan de ene kant sociaal maar ook heel erg op mezelf. Ik ben een tijd predikant geweest, en het leuke van predikant zijn is dat je je eigen toko hebt. Je bent meer een zelfstandig ondernemer. Dat vond ik heerlijk.

Daarnaast past het denk ik ook wel bij mijn levensfase. Ik ga nieuwe dingen doen, maar ik hoef mezelf niet meer zo nodig te bewijzen. Ik kan het nu iets rustiger aan doen. Maar als ik bedenk wat ik allemaal nog wil, is rustig aan doen relatief. Het is vooral dat ik er wat meer van geniet terwijl ik nog best druk ben. Iets rustiger aan te kunnen doen is zo goed voor je spiritualiteit. Als je alleen maar jaagt op dit en op dat, dan moet je je rust vinden in de drukte van het moment. Het zijn denk ik alleen monniken die dat kunnen, ik niet.